

Service de lutte contre la pauvreté,
la précarité et l'exclusion sociale

Steunpunt tot bestrijding van armoede,
bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

Dienst zur Bekämpfung von Armut, prekären
Lebensumständen und sozialer Ausgrenzung

Tweejaarlijks Verslag 2016-2017

‘Burgerschap & armoede’

**Vlaams Parlement – Commissie voor Wonen,
Armoedebeleid en Gelijke Kansen**
31 januari 2019

Veerle Stroobants,
Henk Van Hootegem

Steunpunt tot bestrijding van armoede,
bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting,
veerle.stroobants@cntr.be
henk.vanhootegem@cntr.be

Steunpunt

- Interfederale instelling op basis van het Samenwerkingsakkoord ter bestendiging van het armoedebeleid
- Evaluatie van de effectiviteit van de uitoefening van de rechten in situaties in armoede
- Overleg tussen mensen in armoede en hun verenigingen, middenveldactoren, OCMW's, organisaties en diensten uit verschillende sectoren, administraties...
- Tweejaarlijks Verslag
- 'Burgerschap en armoede': 11 overlegbijeenkomsten, 261 personen, 116 organisaties
- www.armoedebestrijding.be

Service de lutte contre la pauvreté,
la précarité et l'exclusion sociale

Steunpunt tot bestrijding van armoede,
bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

Dienst zur Bekämpfung von Armut, prekären
Lebensumständen und sozialer Ausgrenzung

Burgerschap en armoede

EEN BIJDRAGE AAN POLITIEK DEBAT EN POLITIEKE ACTIE

TWEEJAARLIJKS VERSLAG 2016-2017

**STEUNPUNT TOT BESTRIJDING VAN ARMOEDE,
BESTAANSONZEKERHEID EN SOCIALE UITSLUITING**

- **Recht op respect voor het privéleven**
- **Samenwonen met wie men wil**

**Focus: het recht op
degelijke huisvesting**

- **Gelijke toegang tot rechten**
- **Specifieke maatregelen voor universele rechten**

- **Participatie aan de samenleving**
- **Rol als ouder**

I. Burger zijn, is gelijk zijn in
menswaardigheid en in rechten

1. Gelijke toegang tot rechten
2. Specifieke maatregelen voor universele rechten

1. Gelijke toegang tot rechten

«Rechten voor armen, arme rechten»

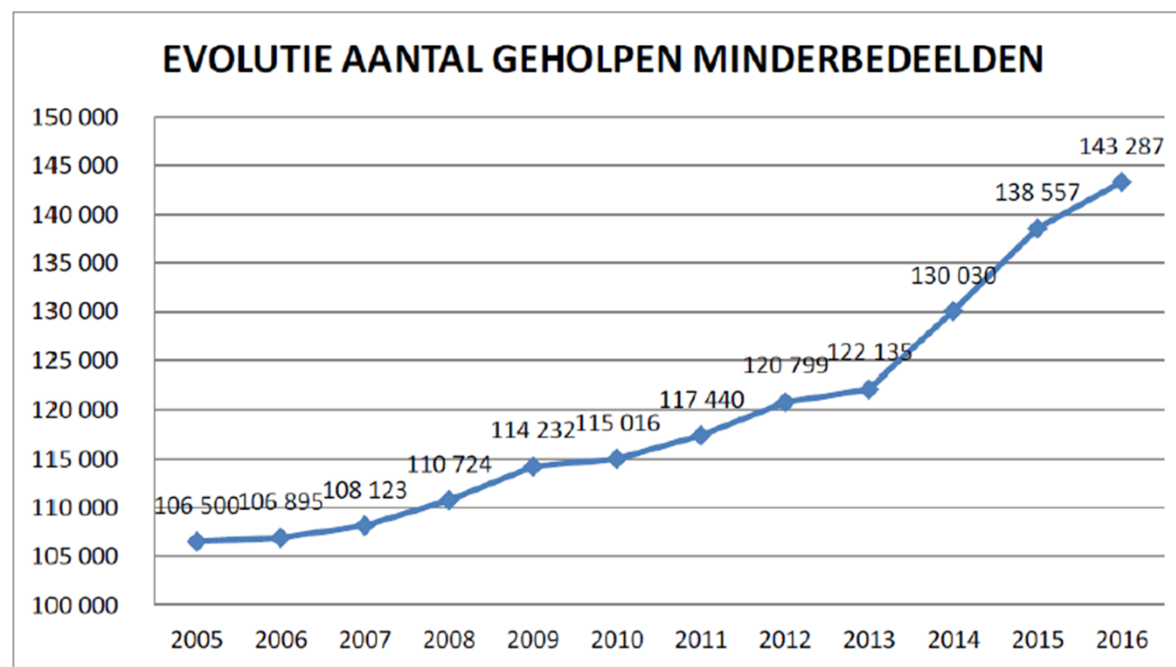
- België = sterk wat betreft fundamentele rechten, pionier
 - Bekrachtigde internationale teksten + Grondwet
 - Zich ertoe verbonden de rechten progressief, maar zo snel mogelijk te realiseren (+ principe van standstill)
- Meerdere rechten zijn niet effectief
 - Toegenomen voorwaardelijkheid (werkloosheid, inschakeling, GPMI, pro deo)
 - Non-take-up van rechten
 - Tweederangsrechten (voorbeelden: recht op voeding en recht op huisvesting)

Voedselhulp

Kan recht op kwalitatieve voeding niet vervangen

Bron: Belgische federatie van voedselbanken, jaarlijks rapport 2016, p. 15.

Referentieadres

- Vervangt het recht op degelijke huisvesting niet
- Is noodzakelijk, want toegang tot rechten (uitzondering: Leefloon)
- Moeilijke/willekeurige toepassing, zie ook [cahier rechtspraak](#)

Aanbevelingen:

- Strijden tegen het gebrek aan effectiviteit van wetten, tegen de non-take-up
- Bestaande maatregelen die een reële effectiviteit van de fundamentele rechten beogen monitoren (vordering van leegstaande gebouwen, bekendmaking huurprijs, referentieadres bij een particulier...)

2. Specifieke maatregelen voor universele rechten

«Wij willen geen speciale rechten voor mensen in armoede, wij willen een samenleving waarin wij als volwaardige burgers worden erkend.»

- Tweederangsrechten voor tweederangsburgers?
 - Specifieke of doelgroepgerichte maatregelen
 - Ze worden selectiever en exclusiever
 - Ze dreigen een doel op zich te worden
 - Het zijn geen extra's maar wijzen op een structureel tekort
- Afbakening van categorieën
 - Mensen met verhoogd armoederisico
 - Schiet tekort om situaties van armoede te omvatten
 - Kan leiden tot stigmatisering, verdeeldheid, afgunst en perverse effecten

- Effectiviteit van een categoriaal beleid
 - Inhaalbeweging
 - Niet toegankelijk voor iedereen die er nood aan heeft
 - Volstaat niet om menswaardig leven mogelijk te maken
 - Draagt onvoldoende bij tot autonomie
- Aanbevelingen
 - Gelijkheid en rechtvaardigheid ifv gelijkwaardig genot van rechten
 - Proportioneel universalisme concretiseren
 - Wanneer specifieke maatregelen nodig zijn
 - Garanderen dat ze geen doel op zich worden
 - Progressieve maatregelen verkiezen boven 'alles of niets' maatregelen
 - Slimme combinatie maken tussen statuut en inkomen
 - Objectieve voorwaarden formuleren

II. Burger zijn, is vrij zijn in de uitoefening van rechten en verantwoordelijkheden

1. Recht op respect voor het privéleven
2. Samenwonen met wie men wil

1. Recht op respect voor het privéleven

- Vaststelling: Privéleven onder druk, in het bijzonder voor mensen in armoede (digitalisering, veiligheidsbeleid)
- Voortdurende controle
 - Toegenomen voorwaardelijkheid voor toegang tot rechten
 - Evenredige verhouding
 - Vernederend
- Vermoeden van fraude versus non-take-up van rechten

- Persoonlijke gegevens
 - Rekeningafschriften, sociale balans GPMI, verhuurders
 - Informatie-uitwisseling tussen diensten (wet 'only once')
 - Beroepsgeheim
 - > in verhouding tot de doelstellingen (fiche type UNIA/PC) + Discreet en menselijk onthaal, dialoog
- Toegang tot eigen gegevens
 - Moeilijk
 - Goede wil bij maatschappelijk werkers
 - Gratis ?

- Bewindvoering van de goederen en/of de persoon
 - Verband met armoede? Soms gedwongen keuze
 - Notie van gezondheidstoestand
 - Beheer van een te klein budget
 - Gebrek aan transparantie bij bewindvoerder
 - Verwarring met collectieve schuldbemiddeling, beheer van eigen budget wordt niet geleerd

- Getuigenis van een vrederechter: «*Jongeren van 25-30 jaar komen naar mij en vragen me 'alstublieft, zet me onder bewindvoering', omdat ze niet langer het hoofd kunnen bieden aan een systeem dat hen stuk maakt.*»

2. Samenwonen met wie men wil

«Solidair samenwonen bestaat niet voor mensen in armoede, zelfs niet in gezinsverband.»

- Statuut samenwonende grote inbreuk op vrijheid van uitkeringsgerechtigden om samen te wonen
 - Als koppel
 - Voor een (nieuw samengesteld) gezin met kinderen, ook na hun meerderjarigheid
 - Voor jongvolwassenen
 - Tussen familieleden en lotgenoten
- Statuut samenwonende creëert ongelijkheden

Cat. 1	Cat. 2	Cat. 3
Elke persoon die met één of meerdere personen samenwoont	Een alleen- staand persoon	Een persoon die uitsluitend samenwoont met een gezin te zijnen laste
607,01 euro	910,52 euro	1.254,82 euro

De categorieën en bedragen van het leefloon vanaf
september 2018, POD MI

- De regelgeving rond samenwonen
 - Is erg complex
 - De logica is niet afgestemd op de moeilijke situatie en leefwereld van mensen in armoede en ook niet op de hedendaagse samenleef- en woonvormen
- Aanbevelingen
 - Prioriteit voor mensen in armoede: menswaardig inkomen voor elke burger dat vrijheid van levenskeuzes mogelijk maakt
 - Geen eenvoudige oplossingen, enkele pistes:
 - Inventariseren van reële baten en kosten voor burger en maatschappij
 - Debat over afschaffing van het statuut samenwonende in de sociale zekerheid
 - Herzien van de bedragen van de categorieën in de sociale bijstand rekening houdend met reële schaalvoordelen
 - Rekening houden met problematische overgangssituaties (prille relatie, terug inwonen van een meerderjarig kind) en tijdelijke situaties (tijdelijk verblijf van een dakloze), ...

Recente werkzaamheden

- Reflectievoormiddag 'Vorbij het statuut samenwonende' in de Senaat
- Memorandum 'Samenwonen erkennen, ondersteunen en aanmoedigen'
 - Twee delen:
 - Analyse van impact op verschillende levensdomeinen
 - Drie groepen van aanbevelingen
 - Principles:
 - Samenwonen aanmoedigen ipv afstraffen
 - Inkomens omhoog
 - Voorkeur voor eenvoudige oplossingen ifv rechtszekerheid en toegang tot rechten
 - Aandacht voor verschillende situaties (gezin, solidaire burgers, woningdelers)

III. Burger zijn, is verantwoordelijkheden kunnen opnemen

1. Participatie aan de samenleving
2. Rol als ouder

1. Participatie aan de samenleving

«Ik kan het nog steeds niet geloven! Ik, die uit mijn klein milieu kom, heb iets te zeggen in de samenleving. Ik doe aan politiek!»

- Vrijwilligerswerk door uitkeringsgerechtigden
 - Beschikbaarheid voor arbeidsmarkt?
 - Gemeenschapsdienst?
- Lid zijn van een vereniging
 - Obstakels: schaamte, kostprijs, vervoer, administratieve verplichtingen
 - Werken aan vertrouwen, verbondenheid en verantwoordelijkheid

- Aan politiek doen
 - Obstakels: geen adres, onvoldoende opleiding, gebrek aan erkenning,...
 - Belang van collectieve dialoog
- Aanbevelingen:
 - Beoordelingscriteria van 'beschikbaarheid' van de RVA en andere betalingsuitstellingen verduidelijken
 - Verenigingen ondersteunen en hen de tijd geven om op lange termijn te werken
 - Administraties aansporen een diepgaande dialoog te voeren tussen mensen in armoede en beroepskrachten uit de sector

2. Rol als ouder

«Wat betekent het als diensten van ouders eisen dat ze een correcte huisvesting vinden als voorwaarde om hun geplaatste kinderen terug te krijgen, terwijl de ouders al 10 jaar op een wachtlijst staan voor een sociale woning?»

-
- Ouder zijn in een situatie van armoede
 - Er als gezin op vooruit willen gaan
 - Situaties van armoede zetten gezin onder druk
 - Context van moralisering en responsabilisering
 - Hulp en ondersteuning
 - Obstakels
 - Ouders niet steeds opvoedingsbekwaam geacht
 - Niet steeds vrijwillig
 - Sluit niet steeds aan bij hun vragen, behoeften en eigen inspanningen
 - Grenzen van gezinsondersteuning
 - Controle- versus rechtenlogica

- Enkele maatregelen van de overheid en hun impact
 - Versterkt statuut pleegzorgers ([advies van het Steunpunt](#))
 - Kinderbijslag bij pleegplaatsing ([input van het Steunpunt voor armoedetoets groeipakket](#))
 - Afschaffing belastingkrediet voor kinderen voor asielzoekers zonder beroepsinkomsten
 - Voldoende, betaalbare en kwaliteitsvolle basisvoorzieningen, zoals [kinderopvang](#) en onderwijs?

- Aanbevelingen

- Elk gezin een menswaardig inkomen garanderen
- Investeren in voldoende, betaalbare, kwalitatieve basisvoorzieningen
- Voor dienst- en hulpverlening wettelijke kaders scheppen en middelen voorzien om aan een partnerschap te werken tussen ouders, beroepskrachten en kinderen
- Administraties, diensten en opleidingsinstellingen ondersteunen om de aanname 'ouders zijn de eerste opvoedingsverantwoordelijken' te vertalen in concrete, houdingen en gedrag
- Gezinnen zo ondersteunen dat ze een problematische situatie de baas kunnen zonder dat een plaatsing zich opdringt

— IV. Focus: het recht op degelijke huisvesting

- Vaststelling: tekort aan betaalbare en kwaliteitsvolle woningen

- Toegang tot eigendom: heel moeilijk met een laag inkomen
- Sociale huisvesting: wachtlijsten
- Private huurmarkt: probleem van betaalbaarheid en kwaliteit

Tabel: aantal verhuurde sociale woningen en huishoudens op de wachtlijst, 3 gewesten, 2012-2016

	Vlaanderen		Wallonië		Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
	verhuurd	wachtlijst	verhuurd	wachtlijst	verhuurd	wachtlijst
2012	137.561	107.090	98.294	37.983	35.883	37.050
2013	137.908	104.976	98.003	35.946	36.137	35.758
2014	139.071	120.504	98.082	39.083	36.377	39.939
2015	140.516	117.681	97.802	38.628	36.248	43.345
2016	142.981	137.177	-	39.464	-	39.153

- Onbewoonbaarheid, overbevolking (Eurostat, EU-SILC 2016, 33%)
- Leegstaande gebouwen (Etterbeek, Huy, maar anti-kraak wet)
- ‘Alternatieve’ woonvormen (RISO Vlaams-Brabant, De Ark Turnhout)
- Mobiele woningen

- Bijkomende uitsluitingsmechanismen

- Selectie & discriminatie
 - Zie Diversiteitsbarometer Huisvesting van Unia
 - Huurwaarborgproblematiek
- Uithuiszetting wegens onbewoonbaarheid
 - Kwaliteitsnormen
 - Procedure: gehoord worden, geen vrederechter, OCMW niet verwittigd
 - Herhuisvesting (burgemeester, middelenverbintenis)
 - Piloot project 'Herstelfonds' (niet verlengd)
 - Niet effectief
 - Dubbel slachtoffer

- Begeleiding
 - Zoektocht naar woning (SVK, Housing First, 'zoekers')
 - In de woning blijven
 - Bemiddeling bij huurconflicten
 - Toegang tot eigendom (CLT)
- Algemene aanbevelingen
 - Herinnering: Aanbod verhogen (privé/publiek)
 - Huurpijzen omkaderen (paritaire huurcommissies)
 - «erop vooruit gaan»
 - Naar een inroepbaar recht op huisvesting
 - Geen mirakeloplossing
 - Mentaliteitsverandering
 - Combineren met strijd tegen leegstand

Opvolging

- Wettelijke opvolgingsprocedure (IMC, regeringen en parlementen, adviesraden)
- Voorstellen van tweejaarlijks Verslag op verschillende fora
- Reflectievoormiddag 'Voorbij het statuut samenwonende' in de Senaat (19/04/2018)
- Memorandum
- Artikels in tijdschriften

Andere werkzaamheden

- Overlegproces ifv tweejaarlijks Verslag 2018-2019 'Duurzaamheid en armoede' (publicatie eind 2019)
- Ex ante evaluatie
- Adviezen, bv. voorstel van decreet juridische eerstelijnsbijstand
- Samenwonen
- Non-take-up van rechten: boek, video, opvolging onderzoek TAKE
- Automatische toepassing van rechten (nota in actualisering)
- Project rechtspraak: cahier referentieadres bij OCMW's
- Waterarmoede: studie en debat in Brussels Gewest
- Energiearmoede: samenwerking met de KBS

Service de lutte contre la pauvreté,
la précarité et l'exclusion sociale

Steunpunt tot bestrijding van armoede,
bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

Dienst zur Bekämpfung von Armut, prekären
Lebensumständen und sozialer Ausgrenzung

Dank voor uw aandacht!

